

Τα Βαλκάνια, χθες και σήμερα

Συλλογικός τόμος με 16 άρθρα ελλήνων και ξένων πανεπιστημιακών για την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου



Συλλογικός
ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΣΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ
Επιμέλεια Svetozar Rajak, Κωνσταντίνου Ε. Μπότσιου, Ειρήνη Καραμούζη, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, μπρ Γιάννης Βογιατζής, εκδ. Παπαδόπουλος, 2019, σελ. 265
Τιμή: 25,99 ευρώ

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής με τον πρόεδρο της πρώην Γιουγκοσλαβίας Γιόσιπ Μπράζ Τίτο τη δεκαετία του 1960 στο Βελιγράδι.



ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΒΑΛΙΩΤΗΡΑΚΗΣ

Αντο 1989 η πτώση του Τειχους ανάμεσα στην Ανατολική και Δυτική Γερμανία σηματοδότησε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, στα Βαλκάνια η αντίστοιχη διαδικασία χρειάστηκε περισσότερο χρόνο, καθώς η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η δημιουργία νέων κρατών παρέτεινε ως παράπλευρη απόπειρα τη μεγάλη σύγκρουση που δεν είχε μόνο ευρωπαϊκή αλλά παγκόσμια διάσταση. Τον αντίκτυπο, τις συνέπειες και τα γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου που αφορούν την περιοχή του Βαλκανίου επιχειρεί να καταγράψει ένας συλλογικός τόμος που πρωτοκυκλοφόρησε στα αγγλικά (2017) με έντονη ελληνική παρουσία, αφού οι τρεις από τους τέσσερις επιμελητές του είναι έλληνες πανεπιστημιακοί (Κωνσταντίνου Μπότσιου, Ειρήνη Καραμούζη, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, μαζί με τον Svetozar Rajak) και αναμένεται εντός των ημερών από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Πρόκειται για 16 άρθρα που επιχειρούν να ρίξουν φως στην ιδεολογία, την πολιτική, την οικονομία και τον πολιτισμό των ψυχροπολεμικών

Βαλκανίων. Ή αλλιώς σε αυτό που ο καθηγητής του Χάρβαρντ και κορυφαίος ειδικός στον Ψυχρό Πόλεμο Οντ Άρντ Γουέσταντ (το βιβλίο του οποίου «The Cold War: a global history» παρουσιάσαμε στο «Βιβλιοδρόμιο» 20/10/2018) περιγράφει στο επίμετρο ως «Βαλκάνια: ένα ψυχροπολεμικό μυστήριο». Πυρήνας αυτού του μυστηρίου, σύμφωνα με τον ίδιο, είναι δύο ερωτήματα: «Δεδομένης της απόκλισης των Βαλκανίων από όλους σχεδόν τους κανόνες του γενικότερου Ψυχρού Πολέμου καθ' όλη την περίοδο από το 1945 έως το 1989, γιατί το ζήτημα του Ψυχρού Πολέμου στην Ευρώπη δεν άρχισε από εκεί, αλλά από τη βορειοανατολική γωνιά της ηπείρου, δηλαδή από την Πολωνία και τις χώρες της Βαλτικής; Τι είδαν τα ψυχροπολεμικά Βαλκάνια και γεννούσαν, καταπάς φαίνεται, ετεροδοξία και ομοιομορφία ταυτόχρονα;».

Ηδη από το πρώτο κεφάλαιο ο «βετεράνος» Γιάννης Ο. Ισριδής, ομότιμος καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Νότιου Κονέκτικατ, εμπλέκει τον ελληνικό Εμφύλιο ως πεδίο δοκιμής της αμερικανικής αντίθεσης στην Ευρώπη προαναγγέλλοντας το μεγάλο ενδιαφέρον και για τα υπόλοιπα άρθρα του τόμου. Ο Μαρκ Κρέμερ, διευθυντής του Προγράμματος Σπουδών του Ψυχρού Πολέμου στο Χάρβαρντ, υπογράφει ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον κείμενο για τη ρήξη μεταξύ ΕΣΣΔ και

Γιουγκοσλαβίας και γενικότερα την εσωτερική ρήξη στο πρώην ανατολικό μπλοκ μέσα από πρωτογενείς πηγές. Η έρευνα πλέον και άλλων πηγών είναι καθοριστική για την συγκρότηση της πλήρους εικόνας. Ο καθηγητής Μεταπολεμικής Ιστορίας Ευάνθης Χατζηβασιλείου, με τη σειρά του, μέσα από τις πηγές του ΝΑΤΟ αναλύει την οπτική της Ατλαντικής Συμμαχίας για τη Γιουγκοσλαβία που αποτέλεσε πάντα μια ιδιαιτερία στο ανατολικό στρατόπεδο, ενώ η αμφίσημη στάση της προσέλυε το ενδιάμεσο του διεθνούς παράγοντα. Η ολοκληρωμένη οπτική του καθηγητή Διεθνούς Ιστορίας Γιόρνταν Μπέφφ για τη Βουλγαρία, εξάλλου, αποδεικνύει ότι ο βαλκανικός παράγοντας δεν έπαιξε τελικά μεγάλο ρόλο στο ανατολικό στρατόπεδο όσον αφορά στη λήψη αποφάσεων.

Ο Σπυρίδιον Σφέτας, αναπληρωτής καθηγητής Νεότερης Βαλκανικής Ιστορίας στο ΑΠΘ, υπογραμμίζει ότι ο Ψυχρός Πόλεμος κάλυψε τοπικές αλλά ιδιαίτερα σημαντικές ρήξεις, όπως εκείνη του Μακεδονικού, οι οποίες εκδηλώθηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στη μεγάλη εικόνα, η μεγάλη αυτή γεωπολιτική σύγκρουση δεν επέτρεψε την ανάπτυξη περιφερειακών συγκρούσεων στα Βαλκάνια, κάτι που θα προκίχτει μετά την ολοκλήρωσή της. Τέλος, ο Μεχμέτ Ντοσεμιτζί εξετάζει τις συζητήσεις περί εκσυγχρονισμού που έλαβαν χώρα κατά την τουρκική Δεύτερη Δημοκρατία (1961 - 1980) και τη προσπάθεια «δυτικοποίησης» της Τουρκίας - της εταξής, δηλαδή, στο δυτικό στρατόπεδο, τουλάχιστον σε επίπεδο συμμαχιών.

Η κοινή διαδρομή

Ανεξάρτητα από την αξία που έχουν μεμονωμένα σημειώματα από τα συνολικά 16 του τόμου, ο αναγνώστης και ερευνητής μπορεί να σταθεί στη συνολική εικόνα που «ανοίγεται» για τα Βαλκάνια. Ειδικά για μια περίοδο που καθόρισε την εικόνα της ανθρωπότητας για μισό και πλέον αιώνα αλλά και μετά τη λήξη της. Και ειδικά στη σύγχρονη, δική μας εποχή, όταν η αντιμετώπιση στερεοτύπων, «φαντασμάτων» και πάσης φύσεως ελλειμμάτων αποδεικνύεται στρατηγικής σημασίας για το βήμα εμπρός. Σήμερα, για παράδειγμα, μιλάμε κυρίως για Δυτικά Βαλκάνια ή άλλες ενώσεις (π.χ. χώρες της Αδριατικής) ξεχνώντας την κοινή βαλκανική διαδρομή μας γεωγραφικής αλλά και ιστορικής ενότητας μέσα στους αιώνες.

Μια τελευταία υποσημείωση για την ελληνική περίπτωση: ο τόμος ενισχύει αυτό που αποκαλούμε «ασθενή βαλκανική ταυτότητα», η οποία έχει τις ρίζες της στον 19ο αιώνα, και υπενθυμίζει ότι και η Ελλάδα απέτρεψε κεντρικό κομμάτι της περιοχής όσο και αν η ένταξή της στο δυτικό στρατόπεδο την απέκοψε από τους γείτονές της και την οδήγησε σε σειρά άλλων στρατηγικών επιλογών. Επιπλέον αποδεικνύει ότι ο Ψυχρός Πόλεμος δεν είχε για την Ελλάδα μόνο εσωτερικό πολιτικό ενδιαφέρον αλλά καθόρισε αποφασιστικά τη μεταπολεμική εξέλιξη της χώρας. Κυρίως όμως ο χρήσιμος τόμος αποκορύφει διάφορες θεωρίες περί ελληνικού εξαιρετισμού και ανοίγει εναλλακτικές οπτικές σε μια σημαντική περίοδο της ελληνικής Ιστορίας και κρίσιμο πεδίο της ιστοριογραφίας: τον Εμφύλιο.



Συνέχεια στη σελίδα του βιβλίου: <http://bit.ly/2ENTgkF>